

Լատրա ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ

ՇԱՆԹ ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՆԿԱՐԻՉԸ

Շանթ Սարգսյանի առաջին անհատական ցուցահանդեսը բացվեց 1944թ.՝ Մեծ Հայրենականի դաժան տարիներին: Նկարիչն ընդամենը 25 տարեկան էր: Չնայած այդչափ երիտասարդ տարիքին՝ նրա կյանքը հագեցած էր դրամատիկ իրադարձություններով, որոնք բնորոշ էին նրա սերընդակիցներին ընդհանրապես:

Շ. Սարգսյանն անցել է համարյա բոլոր արվեստագետներին հատկորոշ ստեղծագործական ճանապարհ. նախ՝ Լենինականի նկարչական դպրոց, ապա՝ 1933-ից Երևանի Փ. Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարան, հետո Մոսկվայի Համալսարանի կինոֆոտոստուդիայի նկարչական բաժինը, որը չի ավարտում Հայրենական պատերազմի պատճառով: 1942թ. վերադառնում է ծննդավայր՝ Լենինական, որտեղ էլ վիճակված էր նրան ապրելու ձեռքբերումներով ու նվաճումներով հարուստ ստեղծագործական կյանք:

60-ական թվականների բոլոր նկարիչների նման՝ նա էլ միշտ քայլել է ժողովրդի կյանքին համընթաց՝ իր ստեղծագործություններում արտացոլելով նրա կյանքը, պատմական հաղթանակներն ու հերոսական առօրյան:

Շ. Սարգսյանն այն արվեստագետներից է, որոնք որքան շատ են առաջանում տարիքի մեջ և խորանում արվեստում, այնքան ավելի շատ են հարստանում իրենց ծննդավայրով, այնքան ավելի սրտաբուխ ու գորովանքով են պատկերում այն: Իսկ Շ. Սարգսյանի համար միշտ էլ ոգեշնչման աղբյուր են եղել Լենինականն ու Շիրակը:

Դժվար էր պատկերացնել որևէ նոր կառույց Շիրակում, որին հառնելուն չարձագանքեր նկարիչը. («Լենինականի ՀԷԿ», «Նոր թաղամաս Լենինականում», «Հոռոմի ջրատարը», «Նոր ջրատար Լենինականում», «Լենինականի ջրատարի շինարարությունը» և այլն): Նա իր ողջ ստեղծագործական կյանքը հանգուցել էր հարազատ քաղաքին ու նրա մարդկանց: Հարկադրական չէր այդ կապը, այլ ինքնաբերական սիրով հագեցած: Նկարչի այդ շրջանի ստեղծագործական կյանքն ունի մեկ բնորոշում. քաղաքացիական պարտքի, հասարակական կյանքում արվեստագետի դերի խոր գիտակցում: Դժվար էր պատկերացնել 40-80-ական թվականների Լենինականի գեղարվեստական կյանքն առանց նրա ակտիվ մասնակցության: Նա դասավանդում էր Մ. Նալբանդյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում և Ս. Մերկուրովի անվան նկարչական դպրոցում, որի տնօրենն էր մինչև Հայաստանի պետական պատկերասրահի Լենինականի մասնաճյուղի տնօրինության ստանձնումը: Նա 1945-ից աշխատել է նաև Հայաստանի նկարիչների միության Լենինականի բաժանմունքում:

Բայց սրանով չի սահմանափակվում նկարչի գործունեությունը. շեֆական աշխատանք հայրենի քաղաքի գործառնաձեռնում, բենարությունների ձևավորում քաղաքի այդ ժամանակի հոգևոր կենտրոն Մոսկվայի անվան դրամատիկական թատրոնում և այլն: 1978թ. պետականորեն արժեքավորվում է և՛ նրա մանկավարժական, և՛ ստեղծագործական մեծ վաստակը: Նրան արժանացնում են վաստակավոր նկարչի կոչման, որի առիթով արվեստաբան Մ.

Ղազարյանը գրել է. «Դու վաղուց դրան արժանի էիր: Արժանի էիր քո արվեստով, քո մեծ նվիրվածությամբ դեպի այդ արվեստը, քո աշխատասիրությամբ, քո ողջ կյանքի այդ դժվար ու պատվաբեր տարիներով, որոնք օրվա շոնդալից գնահատականից հեռու են եղել, սակայն կաթիլ-կաթիլ ներդրվել են հայ կերպարվեստի պատմության մեջ: Դա և՛ քո գեղանկարչությունն է, և՛ քո մանկավարժական աշխատանքը, որի բացակայությունը շատ պիտի աղքատացներ Լենինականի գեղարվեստական մթնոլորտը»:

Ծանրաբեռնված լինելով վարչական ու մանկավարժական գործունեությամբ, անվանի նկարիչը երբեք չի դադարել ստեղծագործելուց: Նա քաջ գիտակցում էր, որ իր կոչումը միայն նկարիչ լինելն է և ոգեշնչված աշխատում էր, արարում կտավների այն սովոր շարքը, որը 1974թ. ներկայացվելու էր քաղաքի արվեստասեր հասարակությանը: Ցուցահանդեսը անչափ տպավորիչ էր: Ներկայացված էին նկարչի երեսուն տարիների մտորումներն ու որոնումները: Ընդհանրացնելով ազգային գեղարվեստական ժառանգությունը և փորձելով զարգացնել անցյալի արվեստի լավագույն ավանդները՝ նկարիչը ձգտել է նոր թեմաներով, արտահայտչական նոր միջոցներով և ժամանակի պահանջներով թելադրված՝ ընդլայնել ժանրի սահմանները: Ցուցադրված պատկերները աչքի էին ընկնում կյանքի երևույթների անհատական մեկնաբանումներով, իրենց վառ կենսասիրությամբ, գեղարվեստական նոր արտահայտչամիջոցների որոնումով:

Սարգսյանի ստեղծագործական կայնքին հետևող արվեստաբան Եղիշե Մարտիկյանը գրում է. «Դու ըստ արժանվույն բազմաժանր նկարիչ ես, որովհետև ցուցահանդեսում ներկայացված գրեթե բոլոր գործերդ մասնագիտական համարժեք մակարդակով կատարված գործեր են: Դու մնացել ես հավատարիմ ռեալիզմի մեթոդին, տուրք չտալով ժամանակակից մոդայականությանը: Շարունակիր ոչ միայն ինքդ ստեղծագործել ռեալիստորեն, այլև դասավանդածդ դպրոցներում պահպանել հայ արվեստի անցյալի ռեալիստական ավանդույթները»:

Եվ Շ. Սարգսյանը մինչև իր կյանքի ավարտը հավատարիմ մնաց իր ուսուցչի պատգամներին: Դրա վկայությունը նրա դաստիարակած հանրաճանաչ նկարիչներն էին, որոնք էլ (Ռ. Աթոյան, Շ. Պապիկյան, Է. Արծրունյան, Հ. Մինասյան, Ա. Հովհաննիսյան և շատ ուրիշներ) կերտելու էին 60-80-ական թվականների հայ կերպարվեստի պատմությունը:

Շ.Սարգսյանի ստեղծագործությունների մեջ այժմեական կյանքն է՝ վերարտադրված անկեղծ անմիջականությամբ, ճշմարտացիորեն, գեղարվեստական այնպիսի միջոցներով, որոնց արդյունավետությունը ակնհայտ է: «Շիրակի ձմեռը», «Լեռնիանկանի շրջակայքում», «Դաշտային ծաղիկներ», «Նատյուրմորտ դեղձերով», «Չմեռ», «Չմռան առավոտը» աշխատանքները աչքի են ընկնում նաև ձեռքի հմտությամբ, առարկաների պնդությամբ, գունային հագեցվածությամբ, տարածականության ու կոմպոզիցիոն կառուցման գեղարվեստական այլ հատկանիշներով:

Առանձնապես հաճելի տպավորություն են գործում «Չմեռ», «Չմռան առավոտը» բնանկարները՝ սպիտակի հագիվ նկատելի բազմերանգ տարուբերումներով խոկման տեղի տվող իրենց լռիկ տրամադրությամբ:

Շ. Սարգսյանը ձմռան քնարական բանաստեղծ է: Նրա ձմեռային բնանկարները մեզ համոզում են, որ ցրտաշունչ ձմեռն ունի իր հմայքը, գեղեցկությունն ու ջերմությունը: «Ա. Փաշայանի», «Սարգիս», «Կնոջ», «Ա. Արմենյանի» դիմանկարներում մենք տեսնում ենք դիմանկարիչ Շ. Սարգսյանին: Այս ժանրում ևս նրա տաղանդը անժխտելի է: Դերասաններ Ա. Փաշայանի և Արմեն Արմենյանի դիմանկարներում մենք տեսնում ենք արվեստի ոլորտի աշխատողներին իրենց արտիստիկ էությամբ, հոգու հարստությամբ, մտքի թռիչքով: Այս դիմանկարները նկարչի երախտիքի գնահատականն է արվեստակից ընկերներին: Իսկ «Սարգիսը» դիմանկարում ճիշտ է դիտված հոգեկան խանգարում ստացած մարդն իր թափառ ներզգացողությամբ: Դի-

մանկարները վկայում են մարդկանց հոգեկան աշխարհի ներթափանցելու և գեղանկարչական բազմազան միջոցներով նրանց անհատականությունը բացահայտելու նկարչի կարողության մասին:

1979թ. Շ. Սարգսյանի հոբելյանական ցուցահանդեսը բոլորովին էլ վաստակաշատ նկարչի ստեղծագործական 40-ամյա երկար ու արգասավոր ճանապարհի վերջնագիծը չէ, այլ հանգրվանայինը, ուր արվեստասերը մտքով անցնում է արվեստագետի ուղին, հաղորդակից դառնում նրա առիներող կտավներից հորդող անկեղծությանն ու հույզերին: Նկարչի անհատականությանը չափազանց բնորոշն ու տիպականն այն է, որ նրա ցուցադրած գործերում զուսկերպարը լիապես ներծծված է բնության կենդանի շնչով ու զգացողությամբ, բնության ուղղակի, անմիջական դիտման գործընթացում առաջացած հիացումով ու մտորումներով, որոնք դիտողի մոտ հարուցում են մեղմ ու ներհուն տրամադրություն: Սարգսյանի զուսկերպարները, անսահման հմայիչ լինելով, դիտողի մեջ արթնացնում, ակտիվացնում են բնության գեղեցկությամբ զմայլվելու ի սկզբանե մարդուն տրված ունակությունը: Նրա կտավներն օժտված են զուսկային լուսարձակման ապշեցուցիչ զորությամբ, լինեն տաք թե սառը, մուգ թե բաց, հնչեղ թե փայլառ: Եվ ամեն դեպքում էլ նկարչի գույները ներդաշնակ են իրար ու միասնական հնչումով դիտողի երևակայությունը պոկում են առօրյա ինտիմ կյանքի պրոզայից, տանում լիրիկայի այն մտերմիկ աշխարհը, ուր մարդս մենակ է ինքն իր հետ: Սարգսյանի՝ հանրապետական հնչողություն ստացած այս ցուցահանդեսը ևս չվրիպեց Ե. Մարտիկյանի ուշադրությունից. «... նկատվում է ժանրի բազմազանություն, վրձնի ազատություն, հաճելի կոլորիտ և որ գլխավորն է, ռեալիստական ընկալում, որն ինձ գոհացնում է: Իմ տպավորությունն այն է, որ տեղի է ունեցել մեծ առաջադիմություն՝ համեմատած նախորդ ցուցահանդեսի հետ»:

1978թ. Շ. Սարգսյանն արդեն Լենինականի պատկերասրահի տնօրենն էր: Նրան ոգևորում էր այն հանգամանքը, իր քաղաքը ևս ունենալու էր պատկերասրահ, որտեղ մեր արվեստասեր հասարակությունը հնարավորություն էր ունենալու հաղորդակցվել թե՛ հայրենական և թե՛ համաշխարհային արվեստի գործերին: Նրա ոգևորությունը չէր սպառվում միայն վարչական գործունեությամբ, նա նույն ավյունով շարունակում էր արարել: Սակայն, ցավոք, մենք չհասցրինք հաղորդակից լինել նրա վերջին 10 տարիների մտորումներին: Նկարչի ստեղծագործական կյանքն ընդհատվեց աղետաբեր երկրաշարժով: Իր անբախստան հոգեկան վերքերի բեռի տակ նկարիչն այլևս դադարեց ստեղծագործելուց: Դառնությամբ պետք է խոստովանել, որ նկարչի նկատմամբ հետերկրաշարժյան տարիների անտարբերությունը դարձավ նրա ստեղծագործությունների մեծ մասի կորստի պատճառը: Դա անդառնալի կորուստ է ոչ միայն նկարչի, այլև մեր քաղաքի գեղարվեստական կյանքի և հայ մշակույթի համար:

ХУДОЖНИК ШАНТ САРКСЯН

___ Резюме ___

___ Л. Атанесян ___

Ш. Сарксян многожанровый художник. Он обращался почти ко всем жанрам изобразительного искусства-тематическому, бытовому, пейзажу, портрету, натюрморту, проявляя в каждом из них широту интересов. Работы Сарксяна отличаются правдивостью восприятия и изображения явлений жизни. Никогда не расставаясь с кистью и оставаясь вдохновенным и верным певцом Ширака и нового Лениакана, Ш.Сарксян одновременно вкладывает много сил и энергии в организацию общественной и педагогической жизни родного города.